

PRILOG RAZMIŠLJANJU O HUTBI

Sažetak

Hutba je kratak, konkretan govor sa aktualnom porukom. Kratak govor traži ozbiljnu pripremu ukoliko govornik želi uputiti sadržajnu poruku. Čovjek često pretjera u želji da sve kaže, a poruka njegovoga govora pretvori se u suštu suprotnost. Umijeće govorništva je zanat, čast, ali ono podrazumijeva i odgovornost za izrečeno.

Hutba se ne smije govoriti preglasnim tonom, naročito ako postoji ozvučenje u džamiji. Ako hoćete da vas ljudi čuju onda, trebate tiše govoriti. To je posebno primjetno kod mladih hatiba.

Važno bi bilo da se u naše medrese uvede govorništvo kao redovan predmet kako bismo na pravi način odgovorili časnom pozivu za koji se naši učenici pripremaju.

Autor priloga takođe smatra da bi bilo korisno kada bi Rijaset IZ-e u BiH izdao obavezujuću odluku da hutbe u našim džamijama na bosanskom jeziku ne smiju biti duže od 10 minuta te da hatibi ne mogu izići na minber bez ahmedije i džubeta. Također, predlaže da bi bilo korisno kad bi Rijaset IZ-e formirao Komisiju za praćenje hutbi u BiH te na kraju hidžretske godine proglasio najboljeg hatiba kojem bi se ukazala čast da svoju hutbu govori sa minbera Begove džamije u Sarajevu. Ovaj prilog, s nekoliko objašnjenja i prijedloga, potaknut je tekstovima o hutbi, objavljenim u Novom Muallimu 37.

Suad MAHMUTOVIĆ

Progovori da vidim ko si
(narodna izreka)

U „Novom Muallimu“, br. 37, od 29. marta 2009. godine, objavljen je tekst pod nazivom: „O čemu ne govorimo u našim hutbama“, profesora Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu Mustafe ef. Sušića. Razmišljanje uvaženog profesora i konkretni prijedlozi veoma su mi se dopali te sam i sâm imao potrebu dati svoj doprinos promišljanju o ovoj temi.

Naime, sa šerijatske ravni hutba je vrlo značajna samim time što su svojevremeno halife, kasnije šejhu'l-islami, a u našem primjeru reisu'l-uleme, davali ovlaštenja (murasele) hatibima. To govori o ozbiljnosti institucije hatabeta u povijesti, ali i odgovornosti koju hatibi preuzimaju na sebe. U ne tako davnoj prošlosti, vakifi su uvakufjivali novac za hatibe, a hatibi imali primanja kao i imami, iako se njihove obaveze ni izbliza ne mogu porediti. Poznato je, također, da je reisu'l-ulema Mehmed Džemaluddin Čaušević po povratku sa studija u Istanbulu, 1905. godine, dobio nalog Ulema medžlisa da ispita situaciju u našim medresama i džematima. On je četiri godine obilazio sve dijelove Bosne i Hercegovine kako bi došao do potpune informacije o stanju obrazovanja bošnjačkog naroda. Govori o hutbama koje su bile na lošem arapskom i turskom jeziku. Čaušević je bio šokiran situacijom na terenu te u svom izvještaju, između ostalog, ističe: „Većina muslimanskih sela je bez osnovne škole, jer oni škole i ne traže, a kad im se daju, to odbijaju. Većina vjerskih službenika kod muslimana nije na potrebnoj visini naobrazbe da bi mogli prosvjeđivati muslimane u svom džematu“. U tom smislu je potrebno osigurati finansijsku konstrukciju za sanaciju tih problema: „Pošto svaka reforma zahtjeva više izdataka, treba naći načina... kako će se to pokrivati...“ Čaušević poziva cjelokupnu bošnjačku inteligenciju da se prihvati obaveza koje su uvjet za očuvanje njihovog vjerskog i kulturnog identiteta te, u tom kontekstu, ističe: „Ko mi u ovome pomogne, ja ga ljubim u čelo, pa čak i u ruku“.¹

Nalaz neke komisije, koju bi eventualno formirao Rijaset IZ-e u BiH, danas se ne bi mnogo razlikovao u odnosu na Čauševićeve bilješke iz 1905. godine. Ni institucija hatabeta nije u pravom svjetlu zaživjela. Mi danas slušamo hutbe na maternjem jeziku, ali najčešće imamo anemične i nezanimljive hatibe. Ni danas, gotovo jedno stoljeće poslije Čauševića, nemamo ozbiljnu instituciju hatabeta.

Prije nekoliko godina, Udruženje ilmije u BiH organiziralo je okrugli sto o temi „Kakve nam hutbe trebaju“, nakon čega su uslijedili konkretni prijedlozi i zaključci. Međutim, tu su se stvari završile, a zaključci nisu bili obavezujući. Otuda sam i osjetio potrebu da, kao imam sa 26 godina radnog iskustva u Islamskoj zajednici (moj rahmetli babo je bio imam 50 godina), iznesem vlastito mišljenje i ponudim ga čitaocima „Novog Muallima“, koji je po svojoj vokaciji namijenjen imamima u Bosni i Hercegovini i dijaspori.

Hutba je kratak, konkretan govor sa aktualnom porukom. Sjetimo se hutbi našeg plemenitog poslanika Muhammeda, a.s. Niti jedna njegova hutba nije bila duga. Podsjećam čitaoce na Poslanikove, a.s., hutbe koje je preveo dr. Jusuf Ramić u izdanju „El-Kalema“.

Jedne prilike ponudili su Winstonu Churchilluu da održi govor. On im je rekao: „Ako je dug govor, mogu odmah početi, ali ako je kratak, onda se moram pripremiti“.

Zaista, kratak govor traži ozbiljnu pripremu ukoliko govornik želi uputiti sadržajnu poruku. Sjetimo se i konciznih govora rahmetli Alije Izetbegovića. Rahmetli predsjednik

Znam da ima dosta hatiba koji koriste hutbe sa interneta, često ih i ne pročitavši prije nego što iziđu na časni minber. Bilježimo i slučaj da je hatib govorio jednu takvu hutbu napomenuvši kako je „nedavno boravio u Njemačkoj u svojstvu člana delegacije Islamske zajednice“. Navedeni imam, prema mojim informacijama, nikad nije kročio dalje od Hrvatske. Znaju to, nažalost, i njegove džematlije.

¹ Enes Karić i Mujo Demirović, „Reis Džemaludin Čaušević – prosvjetitelj i reformator“, NIP „Ljiljan“, Sarajevo, 2002. godine

niti jednu riječ nije dva puta ponovio, a svoje govore je čitao. Uvod i zaključak govora dobro je naučiti napamet, pri čemu je veoma važna intonacija. Posljednja rečenica u govoru mora kod slušaoca izazvati posebne impresije i ostati upamćena. Čovjek često pretjera u želji da sve kaže, a poruka njegovoga govora pretvori se u suštu suprotnost. Umijeće govorništva je zanat, čast, ali ono podrazumijeva i odgovornost za izrečeno, jer je čovjek vlasnik svojih riječi dok ih ne izgovori. Kad ih izgovori, postaje njihov rob.

Hutba se ne smije govoriti preglasnim tonom, naročito ako postoji ozvučenje u džamiji. Najčešće se takav govor pretvori u nerazgovijetnu buku, u kojoj možete razumjeti samo poneku riječ teške, olovne kritike. Nije dobro galamiti na džematlije. Ako hoćete da vas ljudi *čuju* onda, trebate tiše govoriti. Uostalom, Uzvišeni Allah u suri En-Nahl, ajetu 125, kaže: „Na putu Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj“. Dakle, prvo mudrost, pa onda lijep savjet. Čini mi se da nam te mudrosti sve više nedostaje u posljednje vrijeme. I sami često svjesno ili nesvjesno utičemo na deformaciju mladog čovjeka, koju je kasnije nemoguće ispraviti, „hvaleći“ njegov glas dok uči Kur'an ili prvi vaz koji je nespretno održao. Zato je važno da se u naše medrese uvede govorništvo² kao redovan predmet kako bismo na pravi način odgovorili zovu časnog poziva za koji te ljude pripremamo.

Kakve hutbe danas slušamo? Prisustvovao sam izvanrednim hutbama u Sarajevu, Bihaću, Cazinu, Bužimu, Ljubljani, Münchenu, Grazu, i to je za svaku pohvalu.

Smatram da bi bilo korisno kada bi Rijaset IZ-e u BiH izdao obavezujuću odluku da hutbe u našim džamijama na bosanskom jeziku ne smiju biti duže od 10 minuta te da hatibi ne mogu izići na minber bez ahmedije i džubeta. Iako naizgled jednostavna odluka, ona bi značila veliki pomak u odnosu naspram hutbe kod nas.

S druge strane, nažalost, značajan broj hatiba se ne priprema.

Često nemaju niti koncept hutbe u rukama. Improvizirati mogu samo veliki govornici. Bojim se da to nije slučaj sa našim, naročito mladim hatibima.

Prisustvovao sam hutbama koje na maternjem jeziku traju po 45 minuta i primijetio vidnu nervozu onih koji su pola sata pauze iskoristili za obavljanje džuma-namaza, kao i hutbama u kojima hatib prouči ajet i hadis u arapskom dijelu hutbe, a onda ih uopće ne prevede na bosanski jezik, niti izgovori neki drugi ajet ili hadis. Znam da ima dosta hatiba koji koriste hutbe sa interneta, često ih i ne pročitavši prije nego što iziđu na časni minber. Bilježimo i slučaj da je hatib go-

vorio jednu takvu hutbu napomenuvši kako je „nedavno boravio u Njemačkoj u svojstvu člana delegacije Islamske zajednice“. Navedeni imam, prema mojim informacijama, nikad nije kročio dalje od Hrvatske. Znaju to, nažalost, i njegove džematlije.

Slušao sam i mlade hatibe koji se, u želji da oduševе slušaocе, toliko koriste gestikulacijom da vas to prosto iritira. U inozemstvu sam gledao hatiba kako se vješto uvija sa minbera skidajući čak i ahmediju da bi mu govor bio uvjerljiviji. Naravno, umjerena gestikulacija ima smisla, ali za nju je potrebno iskustvo, znanje i makar po koja sijeda u bradi i kosi.

Podsjećam na jednu mudru izreku rahmetli hafiza Kjamila Silajdžića: „Godine ne znače i pamet, ali za pamet su potrebne godine“. Slušao sam hatibe koji govore o globalnim problemima u svjetskoj politici, a kad padnete na sedždu u njihovim džamijama, doslovno vam ostane trag na čelu. Ko zna kad je posljednji put ta džamija očišćena!? Da ne kažemo da dotični imam nikad nije našao za shodno da govori, recimo, o prispjivanju u džema'at, jer većina njegovih džematlija to ne zna. Zato je potrebno govoriti o konkretnim i životnim temama. Loše izgovorena hutba je uvreda za džematlije. Hutba je izvanredan medij i kao takvu je haram ne iskoristiti na polju afirmacije islama, što i jest primarna zadaća našega poslanja.

² Danas se u medresama izučava govorništvo u sklopu predmeta fikh i to svega 10 časova kao izborna nastava, što smatramo nedostatnim.

Bilo bi korektno kad bi hatibi svoje hutbe snimali, potom sami sebe preslušali i donijeli poštenu ocjenu, jer niko sebe sa strane ne može vidjeti i slušati. Slažem se sa prof. Sušićem da pripreme za džuma-namaz treba otpočeti u srijedu, po mom sudu čak i ranije. Najbolje bi bilo da se na hutbi najavi naredna tema. Takav odnos bi zasigurno obavezao hatibe, ali i recipijente naših govora, koji bi se radovali narednoj džumi ukoliko bi hatib opravdao ukazano mu povjerenje.

Dugo sam razmišljao treba li javno kazati ovo što sam naveo. Međutim, ovo je naša realnost. Kako stvari promijeniti ukoliko im ne pristupimo sa aspekta javnog kritičkog diskursa?

Smatram da bi bilo korisno kada bi Rijaset IZ-e u BiH izdao obavezujuću odluku da hutbe u našim džamijama na bosanskom jeziku ne smiju biti duže od 10 minuta te da hatibi ne mogu izići na minber bez ahmedije i džubeta. Iako naizgled jednostavna odluka, ona bi značila veliki pomak u odnosu naspram hutbe kod nas. Također, smatram da bi bilo dobro kad bi Rijaset IZ-e formirao Komisiju za praćenje hutbi u BiH te na kraju hidžretske godine proglasio najboljeg hatiba kojem bi se ukazala čast da svoju hutbu govori sa minbera Begove džamije u Sarajevu. Tu čast bi poželio svaki čestiti imam. Zašto je ne priuštiti onome ko je zaista i zaslužuje?

Summary

A CONTRIBUTION ON REFLECTIONS ON HUTBAS (SERMONS)

Suad Mahmutović

Hutba is a brief, specific discourse with a current message. A brief speech demands serious preparation if the speaker wishes to deliver a meaningful message. In attempting to say as much as possible, the speaker can go overboard, and the message of his speech can be the opposite of what he intends to say. Speaking is a skill and an honour, one which includes responsibility for what is delivered.

A *hutba* should not be delivered in a loud voice, especially if there is a public address system in the mosque. If you wish to be heard, you must speak in a low voice. This error is especially noticeable among the young *hatibs*.

It is important to introduce public speaking into our *madrasas* as a mandatory subject, so that we may adequately meet the requirements of this honourable vocation and correctly prepare our students.

The author of "Reflection on *Hutbas*" is of the opinion that it would be useful if the Riyaset of the Islamic Community issued a binding decision that *hutbas* in our *jamats* (congregations) speaking in the Bosnian language must not exceed the time limit of ten minutes. Furthermore, *hatibs* should not appear on the *minber* (pulpit) without proper religious attire. It would also be helpful if the Riyaset formed a Committee for attending *hutbas* in Bosnia and Herzegovina, and at the end of the Hijra year publicly announced the best *hatib* who would then be given the honour of delivering his *hutba* from the *minber* of Bey Mosque in Sarajevo. The author was prompted to write this contribution, along with some explanations and suggestions, by texts on *hutbas* published in *New Muallim*, issue 37.

الخطبة كلمة قصيرة محددة تحمل رسالة واقعية. إذا كان الخطيب يريد للكلمة القصيرة أن تؤدي رسالتها فعليه أن يكون جادا في إعدادها. وعادة ما يستفيض المرء في الكلام، رغبة منه في قول كل شيء، فتتحول رسالة كلمته إلى ضدها. إن فن الخطابة صنعة وشرف، لكنه يعني أيضا المسؤولية عما يقال.

لا ينبغي للخطيب أن يلقي خطبته بنبرة حادة جدا، خاصة إن كان المسجد مزودا بمكبرات للصوت. فإذا أردتم أن يحسن الناس الاستماع إليكم، فعليكم الكلام بصوت منخفض. ويلاحظ رفع الصوت عادة عند الخطباء الشباب.

من المهم أن تصبح مادة الخطابة في مدارسنا الدينية مادةً نظامية، لكي توفر طريقة سوية تستوفي شروط هذه الصنعة الشريفة التي يستعدّ تلاميذنا لممارستها.

يعتبر كاتب المقال أنه من المفيد أن تصدر رئاسة المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك قرارا إلزاميا يقضي بعدم إطالة خطبة الجمعة في مساجدنا باللغة البوسنية فوق ١٠ دقائق، ويلزم الخطباء بارتداء الحية ووضع العمامة قبل ارتقاء المنبر. ويقترح كاتب المقال أيضا أنه من المفيد أن تشكل رئاسة المشيخة الإسلامية لجنة لمتابعة الخطباء في البوسنة والهرسك، وفي نهاية العام الحجري تعلن اللجنة عن أفضل خطيب، ويتم تكريم هذا الخطيب بأن يلقي خطبته من على منبر مسجد الغازي خسرو بك في سراييفو. كان الدافع لهذا المقال الذي يحتوي على عدد من الإيضاحات والمقترحات، ما نشرته مجلة المعلم الجديد من مواضيع ومقالات عن الخطبة في عددها رقم ٣٧.